

Glumci zavise jedni od drugih

(Otvorena pisma "Intimnom pozorištu")

Umetnost glume nije nezavisna umetnost, glumac ne može sam po sebi da postoji, njemu je neophodan tekst. Ako pisac može, strogo uzevši, da bude bez glumca, glumac ne može bez pisca. Ja nisam video na sceni ni Geteovog *Fausta*, ni Šilerovog *Don Korlosa*, ni Šekspirovu *Buru*, ali sam ih video čitajući ih. Ima dobrih komada koji ne moraju da budu igrani, koji zapravo i ne mogu da budu igrani. Naprotiv, ima loših komada koji moraju da budu izvedeni da bi postojali, koje glumac svojom umetnošću dopunjuje i otkriva. Pisac uglavnom zna šta duguje glumcu i zahvalan mu je zbog toga. Glumac od vrednosti je isto tako zahvalan piscu i bio bih srećan kada bih mogao da budem svedok te međusobne zahvalnosti, jer su njihove obaveze uzajamne. Oni bi živeli u savršenoj slozi da to pitanje nikad nije pokrenuto. Njega na nesreću ponekad pokreću glumačke zvezde ili uobraženi glupaci kada nekim slučajem doprinesu uspehu lošeg komada. Za njih je pisac nužno zlo ili osoba koja piše komad imajući u vidu njihovu ulogu jer, na kraju krajeva, mora se imati nekakav tekst.

Nikad nisam čuo da se o tom pitanju raspravlja u Intimnom pozorištu i mislim da se ono nikad neće postaviti.

Umetnost glume čini se najlakšom od svih umetnosti, pošto bilo ko u svakodnevnom životu zna da govori, hoda, stoji, čini pokrete i zauzima stavove. Ali na taj način čovek igra sopstvenu ulogu; to nije isto što i naučiti ulogu i odigrati je. Ako ga izvedemo na scenu, ubrzo ćemo shvatiti da i najsnažniji, najinteligentniji i najobrazovaniji čovek ne uspeva u tome, dok se neka i najskromnija priroda lako snalazi u dodeljenoj ulozi. Kod jednih je sposobnost predstavljanja teksta urođena, dok su je drugi lišeni. Međutim, uvek je teško oceniti početnika, on može imati sposobnosti koje se ne mogu iz prve otkriti, a i veliki su talenti često imali slabe početke. Stoga direktori pozorišta i reditelji treba da budu obazrivi, jer je sudbina mladog glumca u njihovim rukama. Oni treba da ga posmatraju, okušaju njegove sposobnosti, i svoji sud odlože za kasnije.

Teško je reći šta odlikuje glumca i koja su mu svojstva neophodna. Nastojaću ipak da neka od njih naznačim. Pre svega, on treba svu pažnju da usredsredi na ulogu i da ne dopusti da ga u tome bilo šta omete. Onaj ko svira na nekom instrumentu zna šta znači pustiti mislima na volju. Note tad kao da nestaju, prsti otkazuju poslušnost, prave se greške, i muzičar je bespomoćan iako odlično poznaje svoju partituru.

Drugi je uslov da ima mašte, to znači da može sebi živo predstaviti situaciju i ličnosti.

Nijedna umetnost nije tako zavisna kao umetnost glumca. Ovaj ne može da izdvoji svoje delo, da ga pokaže i prisvoji. Ako glumac ne nađe odjeka u svom partneru, ako ga ovaj ne podržava, njegova gluma lažno zvuči, pa čak i kad sve da od sebe, njegova igra ostaje bez rezultata. Glumci zavise jedni od drugih. Ima, međutim, takvih sebičnjaka koji nastoje da igrom unište svog takmaca, da ga potisnu u senku i tako sami ostanu u prvom planu.

Duh koji vlada u jednom pozorištu, dobri odnosi među glumcima, od ogromnog su značaja za uspeh jednog komada. Naravno, mnogo je tražiti od ljudi savršeno slaganje, osobito kada je u pitanju oblast u kojoj hvale vredna ambicija nagoni svakog da se istakne, da zadobije simpatije publike i da poštenim načinom dođe do uspeha koji zaslužuje.

Kad glumac otkrije tajne ličnosti i scene koju treba da odigra, on pristupa učenju uloge. Prvo dolazi recitovanje, koje je, po meni, bitno za scensku umetnost. Ako je naglasak ispravan, mimika, pokret, držanje dolaze sami po sebi, pod uslovom da glumac ima dovoljno mašte. Ako je nema, ruke će se bespomoćno opustiti. Trup će biti kao mrtav i ostaće samo glava koja govori na beživotnom telu. To je slučaj sa skoro svim početnicima. Reč nije imala snage da probudi sva telesna strujanja, nije bilo kontakta. Može takođe doći i do pogrešnih kontakata koji pokreću mišiće nezavisno od potreba same igre: prsti se grče, stopala neprestano menjaju svoj položaj, glumac je nervozan i svoju nervozu prenosi i na publiku. Treba zato održavati telo u dobrom zdravlju da bi se njime moglu vladati.

Danas sa punim ubeđenjem pripisujem najveći i presudan značaj recitovanju.

Prvi uslov da se dobro kaže tekst jeste da se sporo govori. Početnik ne može ni da zamisli s kakvom krajnjom sporošću treba i mora da govori na sceni. Kada sam u mladosti želeo da postanem glumac, pratio sam igru jednog od naših najvećih glumaca, ponavljajući poluglasno njegove replike. Bio sam krajnje iznenađen: niko me nikad ne bi mogao ubediti da se tako sporo može govoriti na sceni a da to ne liči na propoved.

Uvek se radije sluša onaj ko razgovetno govori, pa bio to i osrednji glumac. On uglavnom uspeva, dobija uloge i može daleko da dospe. Ako se pak dogodi da ima lep glas i da je zaljubljen u njega, lako mu se može desiti da na tome i ostane. I to je opasnost svoje vrste. Loš izgovor je čest u malim pozorištima u kojima se guta tekst i u kojima reditelj ponekad nema ni sposobnosti ni autoriteta. Za glumca je korisnije da traži svoj prirodni glasovni registar i da njega neguje. U tom će ga registru publika najbolje čuti i utisak će biti najpovoljniji.

Ima, možda, više načina da se prouči uloga, ali je bez sumnje najsigurniji onaj da se najpre pažljivo pročita komad. To se nekad činilo na čitačkoj probi, koja je, po mom mišljenju, neophodna. Bio sam užasnut kada sam video velike glumce kako čepkaju po svojoj ulozi kao da traže zrno u pesku, ne misleći nimalo o onom što ih neposredno ne zanima. A video sam i posledice tog postupka: pogrešno su shvatili svoju ulogu, loše predstavili ličnost. Ne znajući šta se o njima govori dok su odsutni sa scene, oni i ne znaju ko su zapravo. A u komadima se često događa da drugi slikaju karakter onoga koji je tog časa izvan scene.

Video sam jednog velikog glumca koji je promašio svoju najveću scenu jer nije znao na šta se nadovezuje. Publika, koja je čula prethodnu scenu, bila je u toku zbivanja, i tako shvatala sve aluzije, ali nikako nije mogla da razume šta glumac želi da postigne svojom igrom. Taj glumac čak nije pročitao ceo komad.

Ispričali su mi sledeću scenu koja se odigrala na jednoj probi.

Prvi glumac: Što ne dolazi? Treba li još da ga čekam?

Jedan glas: On ne može da dođe, mrtav je još u prethodnom činu.

Prvi glumac: Mrtav? E, pa to menja stvar!

Prevod: Mirjana Miočinović

Glumac, reditelj, pisac

(Otvorena pisma "Intimnom pozorištu")

Reditelj je, kao i dirigent, čovek na koga se popreko gleda, jer je on tu samo da bi davao primedbe. On treba čak da ispravlja glumce, majstore svog posla. I to mu se često zamera. Iskustvo mi je pokazalo da je glumac mogao imati pravo, a da pritom ni reditelj ne greši, jer se na jednu stvar može gledati iz više različitih uglova. Ali da bi vladao neophodan red, poslednja reč treba da pripada reditelju, jer se izbor mora načiniti. Reditelj je, uostalom jedini koji poznaje dobro komad u celini - zna razvoj radnje, zaplet i kontraplet, poznaje sve uloge, stoga se njegov glas mora poštovati i biti presudan. Čak ako i nije glumac, ako nije u stanju da sam odigra neku ulogu, on ipak može da zna kako jedna uloga mora biti odigrana.

Glumac može da izloži svoje ideje reditelju i da ih obrazloži, ali time nikako ne treba da osporava rediteljev autoritet niti da umanjuje njegov značaj, jer se tad situacija zaoštava, izbijaju neprijateljstva, vlada opšte nezadovoljstvo i od toga trpi sam posao.

Kao pisac, video sam ne jednom, tokom generalnih proba kako glumci predstavljaju ličnost drukčije nego što sam je ja zamislio. Kad mi se činilo da je posao dobro vođen, da ne šteti komadu u celini, nisam predlagao nikakve izmene. Puštao sam glumcu da predstavlja ličnost kako je sam vidi - bilo je to mnogo bolje nego razrušiti jedno ostvarenje koje čini celinu i koje se drži. Pisac, naravno, bolje poznaje svoj komad i najbolje zna šta je njime želeo da kaže. Ali posle izvesnog vremena on može da zaboravi neke pojedinosti i zato će pogrešiti ako se usprotivi nekim glumčevim zamislima. Jednom rečju, ukoliko se prevario, pisac treba to i da prizna. I upravo kao pisac video sam glumce koji izvlače iz jedne uloge mnogo više nego što sam se mogao i nadati. Posle jedne generalne probe morao sam da priznam: to, naravno, nije moje delo; na nekim mestima je to bolje, na nekim pak mestima gore od moje zamisli.

Prevod: Mirjana Miočinović